	भारतीय शिक्षा बोर्ड MARKING SCHEME- 2026-27 Subject- संस्कृतम् (१०२) कक्षा-१२	
Q. No.	Expected Answer/ Value Points अपेक्षित उत्तर / मूल्य-बिन्दु	Distribution of Marks

निर्धारितसमयः – होरात्रयम् पूर्णाङ्काः – 80

खण्डः – 'क' (SECTION-A)

1. यथानिर्देशं उत्तरत - (केवलं पञ्चानामेव) 5x1=5

(i) (ब) षष्ठी द्विवचनम्

(ii) (अ) त्रयस् आदेशः

(iii) (स) सौ च

(iv) (ब) जहातेश्च

(v) (द) शीङो रुट्

(vi) (अ) अचः

(vii) (स) श्वीदितो निष्ठायाम्

2. सत्यासत्यविवेचनम्- 5x1=5

(i) सत्यम्

(ii) असत्यम्

(iii) असत्यम्

(iv) सत्यम्

(v) असत्यम्

3. रिक्तस्थानानि पूरयत - (केवलं पञ्चानामेव) 5x1=5

(i) यिट्

(ii) झकारस्य स्थाने

(iii) श्रयुकः किति

(iv) वृद्धिर्न

(v) इकारादेशः

(vi) पूजायाम्

(vii) कवर्गादेशः

4. समुचितं मेलनम् - 5x1=5

(i) इद् वृद्धौ.	(ग) इकारादेशः
(ii) राल्लोपः	(क) छ्वोर्लोपः
(iii) औङ आप:	(ख) शी आदेश:
(iv) ऋतश्च संयोगादेः	(ड) इडागमः
(v) षडो: कः सि	(ब) ककारादेशः

5. पदच्छेद- विभक्तिवचनसहितं सूत्रार्थं लिखत- (केवलं पञ्चानामेव) 5x2=10

(i) पूर्वपदात् संज्ञायामगः-

पूर्वपदात्- पञ्चमी-एकवचनम्, संज्ञायां- सप्तमी-एकवचनम्, अगः- पञ्चमी-एकवचनम्।

अर्थ: - गकार वर्जितात् पूर्वपद-स्थान्निमित्तादुत्तरस्य नकारस्य णकार आदेशो भवति, संज्ञायां विषये।

(ii) सहे: साडः सः-

सहेः - षष्ठी एकवचनम्, साडः- षष्ठी एकवचनम्, सः- षष्ठी एकवचनम्।

अर्थः – सहेर्धातोर्यत् साडरूपं तस्य सकारस्य मूर्धन्य देशो भवति।

(iii) क्षियो दीर्घात् -

क्षियः- पञ्चमी विभक्तिः एकवचनम्, दीर्घात्- पञ्चमी विभक्तिः एकवचनम्।

अर्थः- दीर्घात् क्षियो धातोरुत्तरस्य निष्ठातकारस्य नकारादेशो भवति।

(iv) विभाषा वेष्टिचेष्ट्योः-

वेष्टिचेष्ट्योः - षष्ठी विभक्तिः, द्विवचनम्।

अर्थः- वेष्ट वेष्टने, चेष्ट चेष्टायाम् इत्येतयोरभ्यासस्य विभाषा अकारादेशो भवति, चङ्परे णौ परतः।

(v) घेर्ङिति -

घेः - षष्ठी विभक्तिः एकवचनम्, ङिति - सप्तमी विभक्तिः, एकवचनम्।

अर्थः- ध्यन्तस्याङ्गस्य गुणो भवति ङिति सुपि प्रत्यये परतः।

(vi) रायो हलि-

हलि- सप्तमी विभक्तिः एकवचनम्।

अर्थः- रै इत्येतस्याङ्गस्य हलादौ विभक्तौ परतः आकारादेशो भवति।

(vii) संयोगादिश्च -

संयोगादिः प्रथमा विभक्तिः एकवचनम्।

अर्थः- संयोगादिश्च इन् अणि परतः प्रकृत्या भवति।

6. चत्वारि रूपाणि साधनीयानि- 4x5=20

(i) घानिष्यते (ii) अजर्घाः (iii) मातापितरौ

(iv) विश्वामित्रः (v) शुचीकरोति (vi) अचैषीत्

परीक्षकान् प्रति निर्देशः – शिक्षकः एतेषां सर्वेषां पदानां सिद्धौ प्रयुक्तानां सूत्र-वार्तिकादीनां क्रमं पश्यतु, तेषाम् च आदेशानाम् अवश्यमेव उल्लेखः करणीयः।

खण्डः – 'ख' (SECTION-B) अपठितावबोधनम्

7. (अ) एकपदेन उत्तरत $2x\frac{1}{2}=1$

(i) अन्धकारे

(ii) दुःखम्

(iii) स्वकर्तव्यस्य

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत - 1×1=1

(i) सूर्यः चिन्तयति यत् मयि गते सम्पूर्णः संसारः अन्धकारे निमग्नो भविष्यति, लोकानां व्यवहारः कथं चलिष्यति ?

(ii) कथं मां विना सर्वे जीवा: दुःखमनुभविष्यन्ति ?

(इ) शीर्षक:- कर्त्तव्य पालनम्, स्वकर्तव्य निर्वहणम्। 1×1=1

(ई) यथानिर्देशम् उत्तरत - 2x1=2

(i) (ब) अभवत्

(ii) (अ) दुष्करम्

(iii) (स) विज्ञाय

(iv) (ब) सूर्यः

8. चित्रं दृष्ट्वा संस्कृतेन चत्वारिवाक्यानि लिखत- 4

अनुच्छेदलेखनं व्याकरणशुद्धं वाक्यम् आवश्यकम्।

(क) इदं चित्रं पत्रालयस्य अस्ति।
(ख) अत्र दूरात् पत्राणि आगच्छन्ति।
(ग) अत्र डाक-अधीक्षकः आसन्दिकायां उपविष्टः अस्ति।
(घ) पत्रवाहकः पत्राणि वितरति।

अथवा

'विषयः – दीपावलिः'

(क) दीपावलिः कार्तिकमासस्य अमावस्यां तिथौ आयाति।
(ख) जनाः प्रसन्नतया दीपानां प्रकाशं कुर्वन्ति मिष्टान्नं च खादन्ति।
(ग) सायंकाले जनाः लक्ष्मीपूजनं कुर्वन्ति।
(घ) गृहेषु बहिः च सर्वत्र स्वच्छता दृश्यते।

पठितावबोधनम्

9. (अ) एकपदेन उत्तरत 2x½=1

(i) विच्छायवदनः

(ii) धारानगरीम्

(iii) वचः

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत - 1×1=1

(i) राजा व्यचिन्तयत् यदि राजलक्ष्मीः भोजकुमारं गमिष्यति, तदाहं जीवन्नपि मृतः।

(ii) वत्सराज नृपं नत्वा प्रवोचत्- यद्यपि देवादेशः प्रमाणम्, पुनरपि किञ्चिद् वक्तु कामोऽस्मि, सापराधमपि मे वचः क्षन्तव्यम्।

(इ) यथानिर्देशम् उत्तरत - 2x1=2

(i) निशम्य

(ii) निशीथे

(iii) गमिष्यति

10. (अ) एकपदेन उत्तरत 2x½=1

(i) गुणी

(ii) वसन्तस्य

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत - 1×1=1

(i) बली बलं वेत्ति, निर्बल: न वेत्ति।

(ii) करी सिंहस्य बलं जानाति।

(इ) यथानिर्देशम् उत्तरत - 2x1=2

(i) पिकः

(ii) बली

(iii) वेत्ति

11. प्रसङ्गानुसारम् अर्थचयनम् - 4x1=4

(i) धैर्यम्

(ii) उष्ट्रः

(iii) अल्पभाषिणाम्

(iv) साहाय्यस्य

संस्कृतसाहित्यपरिचयः

12. प्रश्नानामुत्तराणि- (केवलं प्रश्नत्रयं) 3x1=3

(i) बाणभट्टस्य रचना कादम्बरी अस्ति।

(ii) वासवदत्ता सुबन्धोः रचना अस्ति।

(iii) शिवराजविजयम् अम्बिकादत्तस्य रचना अस्ति।

(iv) 'नलचम्पूः काव्यस्य रचयिता त्रिविक्रमभट्टः अस्ति।

13. यथानिर्देशम् - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) 4x1=4

(i) नाटकम्

(ii) भरतमुनिः

(iii) नान्दी

(iii) दश

(iv) विदूषकः

14. समुचितं मेलनम् - 4×½=2

(i)	छन्दः शास्त्रम्	(ग) पिङ्गलाचार्यः
(ii)	अष्टाध्यायी	(घ) पाणिनिः
(iii)	अमरकोषः	(क) अमरसिंहः
(iv)	वाणी शतकम्	(ख) नलिनी शुक्ला